

S könnyet fakasztón zeng az ének:  
A keresztfához megyek.

Hogy legyen búmnak enyhülése,  
Erőm a rám mért szenvedésre,  
Hogy, míg fölsírok bús panaszban,  
Haragom üszkét meghamvasszam.  
Hogy rá ne törjek átkozódva  
Az igazságon gázolókra,  
Hogy jobbra tegyen az alázat  
S ellenségemnek megbocsássak:  
A keresztfához megyek...

1913

\*\*\*\*\*

*Jancsik Pál*

### ***Sorok az unokámnak***

2. rész

#### ***Nemzetiségedről***

Ez a cím elég süketen hangzik, mert nemigen van mit magyarázni azon, melyik nemzethez tartozol. (Ahogy *Szabédi László* írta: "Belé születtem, / s ezért szüntelen / ujjongok Ó, szép / s nekem való nép!") Ami a címet illeti, talán azt kellett volna írnom: nemzetiségedről, mert őseidről, származásodról lesz szó az alábbiakban. Az előbb Gregor sógort emlegettem, aki a te apai ükszüleiddel együtt a nagylaki evangélikus szlovák temetőben nyugszik, nos, róla jutott eszembe, mi volna, ha megvizsgálánk, hányféle nációból vagy te összeróva. Tudom, hogy evvel "kocsikázás közben" kissé ingoványos területre tévedtünk, de hát játéknak szánom, időtöltésnek, nem lehet belőle baj. Azt javaslom, ne menjünk hátrább az időben a délszüleidnél, legfeljebb csak utalásszerűen, nem érdemes túlságosan hosszúra nyújtani ezt a kutakodást, s mondom, így is mozog kissé alattunk a talaj.

Anyai nagymamád *Prezensky* lány, a *Prezensky*-féle pékséget ma is emlegetik a régi kolozsváriak, ott van most is a filológia épületével szemben ("sré vizavi" - ahogy Brassóban mondanák), persze, most valami panegrónának vagy mi a manónak hívják. Akárhogy is nézem, az öreg *Prezensky* lengyel névnek a viselője volt. (Amint megtudtam, szépapád, aki Gyulafehérvárra nősült, még csak lengyelül tudott, de ükapád már kolozsvári magyarként látta meg a napvilágot.) Itt meg is állhatunk, megállapítván, hogy ad 1: "lengyel vér" is csörgedezik az ereidben. Az emlegetett ágon ük- és dédapádnak is magyar volt a felesége, ők tehát ezt a vonalat erősítik, mint ahogy mindegyik dédnagymamád magyar lány volt, születésileg, külön nem is említjük hát őket a továbbiakban.

Anyai nagyapád a *Donogán* nevet viseli, az ő édesapja - messziről látható - örmény származású volt. Itt is szusszanhatunk egyet, leszögezvén, hogy ad 2: örmény kereskedők génjeit is hordozod magadban, mivel az örmények annak idején, a XVII. század második felében, erre szakosodván jöttek Erdélybe, s nem feledvén származásukat, magyarabb magyarokká lettek az ittenieknél. Igaz, a te "örmény" őseid már két generáció óta építéssel foglalkoztak, mert dédapád és nagyapád foglalkozása egyaránt a műépítészet. Ami apai nagy- és délszüleidet illeti, nagymamád *Abrudán Edit* óvónévi volt mindaddig, amíg össze nem boronált bennünket az élet, s ő föl nem vette az én ritka szép nevemet (mely, ha tetszik, ha nem, a te családneved is lett). Édesapja Bánffyhunad környéki román családból származott, így hát megállapíthatjuk, hogy ad 3: egynolcad részben román eredetű vagy, ennyiben a "ginta latinához" is van közöd, mégpedig az erdélyi vonalhoz és nem az újonnan betelepítettekéhez, amely leginkább "ginta balcanicának" nevezhető.

Végül magam következem ("Ez itt pedig magam vagyok, / Régi tüzek fekete üszke..."), illetve az én részemről való eleid. Andor dédapád szíjgyártómester volt, a már említett Arad megyei Nagylakról

költözött Brassóba nem sokkal az első világháború után. Neve, származása szlovák volt, ám ő maga... De mielőtt erről szólnék, hadd véssük föl ide azt is, hogy ad 4: ugyancsak egynolcad részben a tót atyafiak is beszálltak a te megszerkesztésedbe, akiket valamikor Mária Terézia idején, a XVIII. század közepe táján, más nemzetiségekkel együtt telepítettek a töröktől-tatártól, parasztfelkeléstől, kuructól-labanctól elnéptelenített, kipusztult bánáti falvakba.

A szüleidről is illenék szólnom, akik azokat a "nemzetiségi géneket", a "vérvonalat" átörökítették, beléd plántálták. (Azt persze már te is tudod, hogy így fogalmazva egy szó sem igaz ebből a "fajmítoszból", mert teszem azt, ha te most egy kínai családba csöppennél bele, idővel becsületes kínai válhatna belőled, legfeljebb "a szemed nem állna jól" az ő szempontjukból ítélve, de azt a nyelvet, azt a nevelést, viselkedést, azokat a szokásokat, azt a műveltséget szívnád magadba. Az egyedüli géniusz a nyelv géniusza, amely egész életeden át elkísér, gondolataidat, cselekedeteidet, szellemi tehetségedet, alkotó képességedet vezérli. És mert történetesen magyar családba születél, e nyelv szelleme fogja meghatározni egyéniségedet, életedet, jövődet, még akkor is, ha a magyar mellett még hét nyelven fogsz megtanulni beszélni. Egyszerűen azért, mert ez az anyanyelved.) A szüleidet majd megismered, ahogy növekszel, ahogy megtanulod mondani: édesanyám, édesapám. Különbözik nem olyan "érdekesekek", "sok színűek", "változatosak", mint te, ők csak háromféleből vannak összerakva (magyar-lengyel-örmény, illetve magyar-szlovák-román). A központ, a "csoda" most már te vagy, mert te vagy a legkisebb, de a leggazdagabb is örökletes anyagban, tulajdonságban, adottságban; azt mondják, minél többféle keveredik, gyúródik össze valakiben, annál értelmesebb lesz az illető. Hát majd kiderül a vallatásnál - és remélem is, hogy az élet faggatózásaira-kihívásaira valóban értelmes válaszokat fogsz adni, és azt sem felejtöd el, hogy mik voltak az őseid.

Itt térnek vissza arra, amit te már nagyon is jól fogsz tudni, ha egyszer idáig jutsz az olvasásban: akármilyen nevet viseltek a te dédapáid, mindegyikük magyar embernek vallotta magát (nagyszüleidről, szüleidről nem is beszélve), magyarul imádkozott vagy káromkodott, mert így volt (van) ebben a Kárpát-medencének nevezett tekenőben, össze vagyunk keverve-gyúrva-kovácsolva, mint a kelni tett tészta, de amikor kiválunk és megsülünk, mint kemencében a kenyér, amikor egyéniségünk, személyiségünk kialakul, akkor valaminek vallanunk kell magunkat, valamivé válnunk kell, és hogy mivé leszünk, azt leginkább a sorsunk dönti el: sic fata volunt. De azért személy szerint is felelősek vagyunk azért, hogy mivé és milyenné válunk.

Lehet, hogy olvasás közben fel fog tűnni neked valami: hogy túlságosan erősködöm, túl nagy hangsúlyt helyezek a magyarságunkra, azt mondhatod majd, magyarkodom. Ám gondold el, hogy amikor ezeket írtam, még nem volt saját egyetemünk, iskolaépületeinket, intézményeinket, az egyházi ingatlanokat nem kaptuk vissza, érdekvédelmi szervezetünk sem érte még el azokat a látványos, szenzációs eredményeket jogaink érvényesítésében, amelyek láttán már nem a román politikusok, hanem a világ közvéleménye kezdte emlegetni a "romániai modellt" a nemzetiségi kérdés megoldásában, és egyáltalán, olyan viharos, hideg szelek fújtak, különösen a szórványvidékeken, hogy csak úgy törte, hordta szanaszéjjel a magyar fa törzsének ágait, leveleit. Nemigen maradt egyebünk, csak az anyanyelvünk, ez a gyönyörű, gazdag, hajlékony nyelv, amely szerszám is, műszer is, hangszer is, attól függően, hogy mire használjuk. Mindent ki lehet vele fejezni, mindent el lehet vele érni, csak tudni kell vele bánni. Talán még nálad is gazdagabb, Gergő, mert az évezredek során még több változáson, keveredésen, hatáson esett át, bár nem tudom, hogy jól mondom-e, mert ha a te eleidet is Ádámiig és Éváig vezetem vissza, akkor lehet, hogy éppen "egyidősek" vagytok. Lám, most ez a nyelv is rongálódik, kopik, szegényedik, pusztul. Hát ezért a "magyarkodás", hogy valamit próbáljunk egybefogni, megóvni a szétszéledéstől- szóródástól. Nem tudhatom, mi lesz a vége a dolognak, "mit ér az ember, ha magyar", mire te húszéves leszel. Remélem, hogy európaiság, magyarság, erdélyiség és romániaiság is lesz itt helyben, egyáltalán, minden szükséges adottság, feltétel meglesz ahhoz, hogy méltóképpen lehessen élni, emberként és magyarként itt Kolozsvárt és mindenütt széles e Kárpát-medencében. Mert *sic fata volunt* - így akarja ezt a sors, s ha ő nem, akkor hát mi, mai és jövőd magyarok.

(Folytatjuk)